

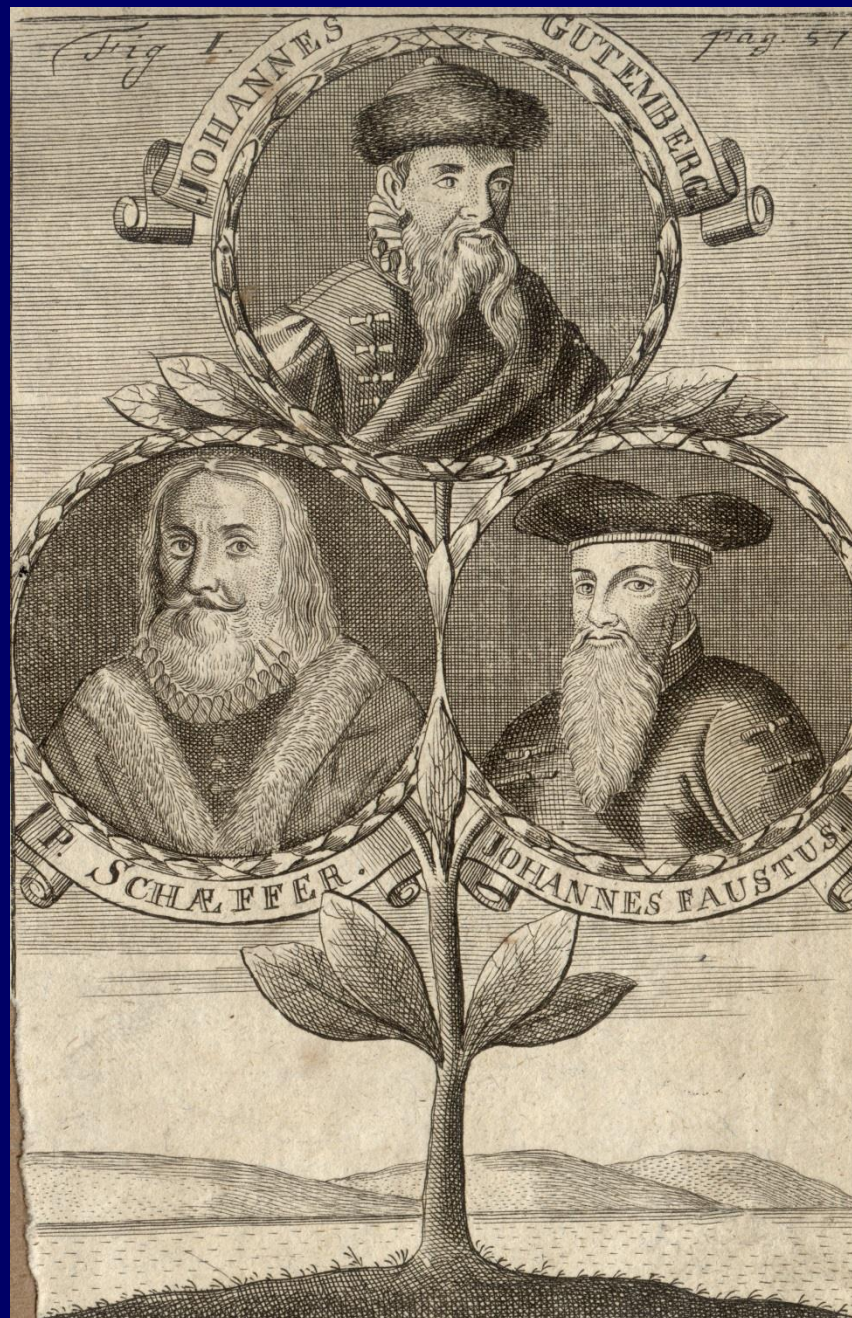
Prvotisky

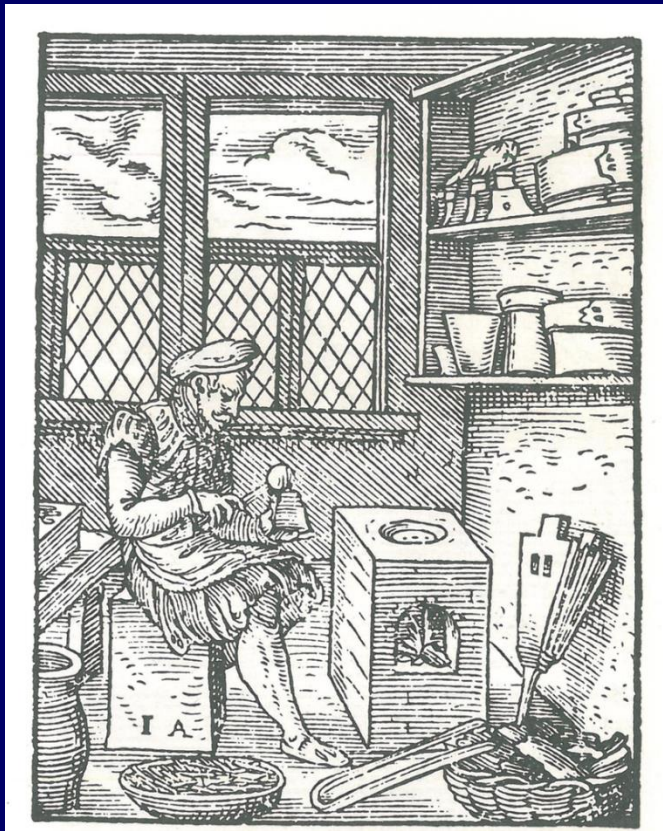

Ruční lis podle signetu Josse Bade (1462—1535)

Mohuč

- Johann Gutenberg (1397/1400–1468)
- Johann Fust (1400–1466) od roku 1456 majitel Gutenbergovy dílny
- Petr Schöffer (1425–1503) od roku 1451 Gutenbergův žák, roku 1455 si vzal jedinou Fustovu dceru Christinu a postupně přebíral Gutenbergovu dílnu

Princip vynálezu knihtisku

- Vycházel ze zákonitostí tisku z výšky
- Pohyblivé litery (samostatné kovové litery podle jedné matrice – sériově vyráběné)
- Vynález liteřiny, slitiny z níž se písmena odlévala (olovo + cín + antimon) – měděné formy
- Vynález nového typu barvy (Iněná fermež + saze)
- Vynález tiskové formy (sazba)
- Sestrojení tiskařského lisu

- Princip fungoval víceméně beze změn až do 19. století

Tisk a výroba knihy

- <https://www.youtube.com/watch?v=rIxmZCPsnV8>

Vynález knihtisku

Franciscus Philelphus: *„Předsevzal jsem si koupit z těch knih, které se dnes bez námahy a psacího náčiní, pouze pomocí určitých forem, jak zní odborný výraz, vytvářejí tak, aby člověk mohl věřit, že vyšly z ruky nejšikovnějšího opisovatele.“*

Tiskař Žaltáře z roku 1487 (tiskař dříve označován jako Jan Jonata z Vysokého Mýta): *„Jsú pak knihy tyto ne perem psány ani obyčejem obecným skrze písaře způsobeny, ale rytými ve tvrdém kovu literami velmi vtipným během učiněny a vytiskány“*

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500

= in cunabulis = v kolébce (v plenkách)

= Wiegendruck

pojem **INKUNÁBULE** poprvé použil münsterský děkan Bernard von Mallinckrodt ve svém traktátu v roce 1639 „De ortu et progressu artis typographiae“

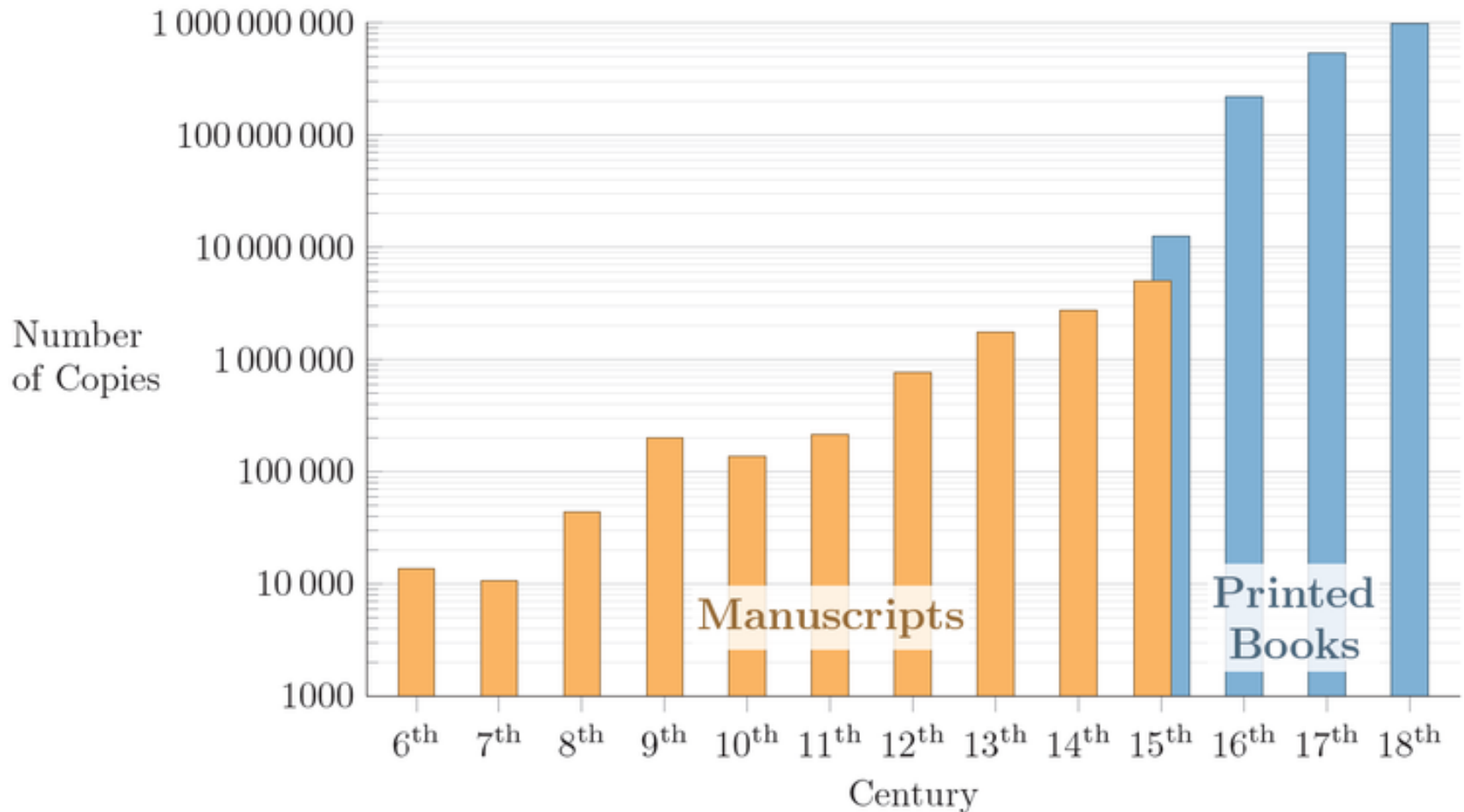
V 19. století Václav Hanka přeložil termín inkunábule jako **prvotisk**.

PRVOTISKY

Tisky vydané do roku 1500 (1447–1500)
v celé Evropě na 252 místech více než 1 100 tiskáren
(jedná se ca o 27 500 titulů – dochováno ca 500 000 sv.)
průměrný náklad prvotisků – 300 ks

- Tiskař závislý na individuálních objednávkách
- Tisk = živelný proces omezený maximálně vrchnostenskými privilegii a cenzurou

European Output of Books 500–1800*

*without Southeast Europe (Byzantine, later Ottoman realm) and Russia

Šíření knihtisku

- 1447 Německo
- 1465 Itálie
- ca 1468 Švýcarsko
- 1470 Francie
- 1472 Španělsko
- 1473 Belgie, Maďarsko, Nizozemsko, Polsko?
- 1476 (1468?) Čechy
- 1477? Slovensko
- ca 1480 Portugalsko
- 1482 Dánsko, Rakousko
- 1483 Švédsko
- 1486 Morava
- 1491 Chorvatsko ...

- Do roku 1500 existovalo přes 1100 dílen ve více než 250 evropských městech.

Der Buchdrucker.

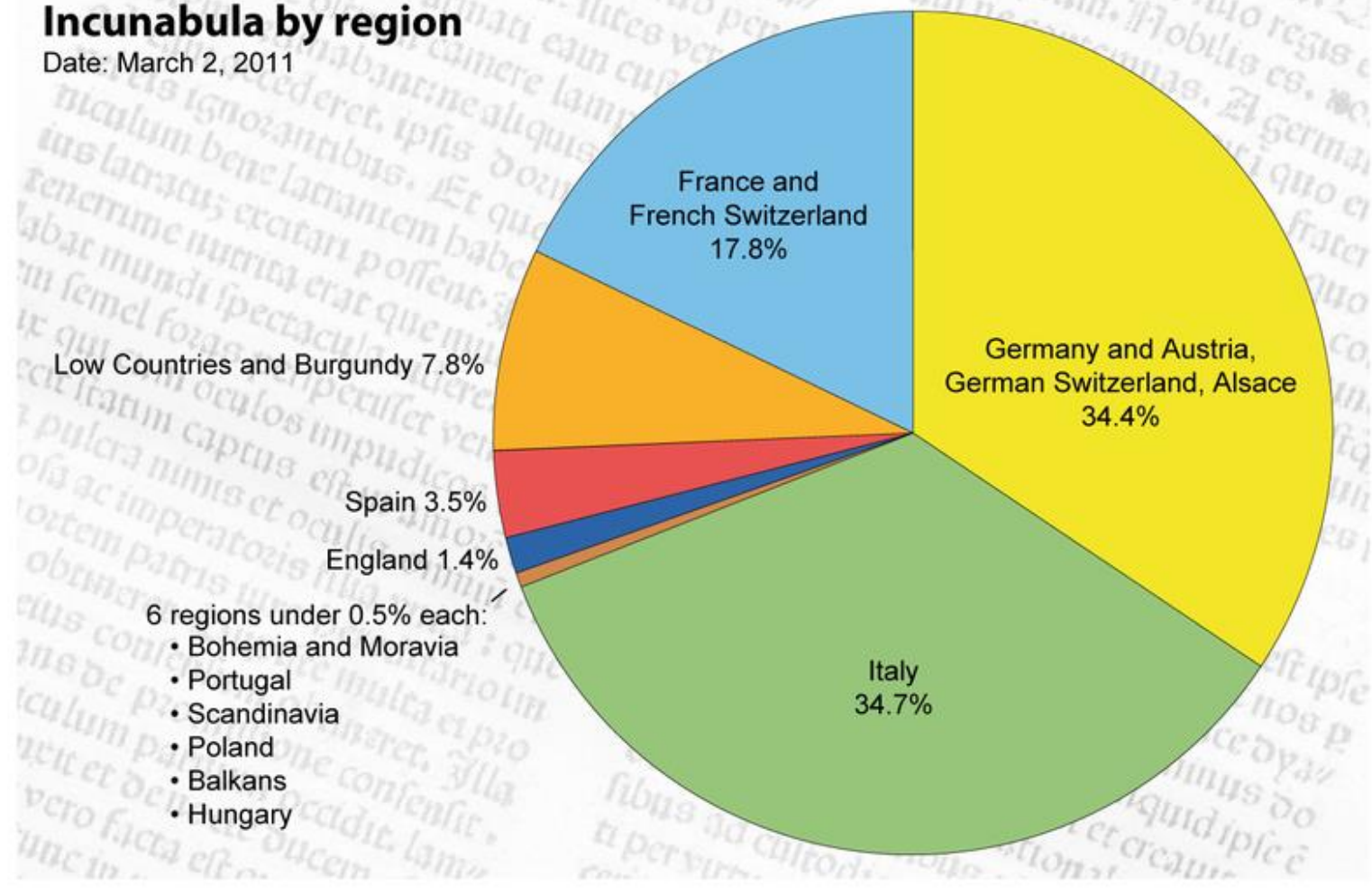

Ich bin geschicket mit der Press!
So ich aufftrag den Firmis reß!
So bald mein Dienr den Bengel zucht!
So ist ein Bogn Papiers gedruckt.
Dadurch kompt manche Kunst an tag!
Die man leichtlich bekommen mag.
Vor zeiten hat man die Bücher gschribn!
Zu Weing die Kunst ward erstlich triebn.

¶ iij. Der

Incunabula by region

Date: March 2, 2011

- **Produkce prvotisků:** Itálie 37% ; Německo 32% ; Francie 19% ; Čechy 39 prvotisků ; Morava 26 prvotisků

Centra knihtisku – prvotisky

- Benátky
- Paříž
- Řím
- Kolín nad Rýnem
- Lyon
- Lipsko
- Augsburg
- Štrasburk
- Milán
- Norimberk
- Florencie
- Basilej

Prvotisky - produkce

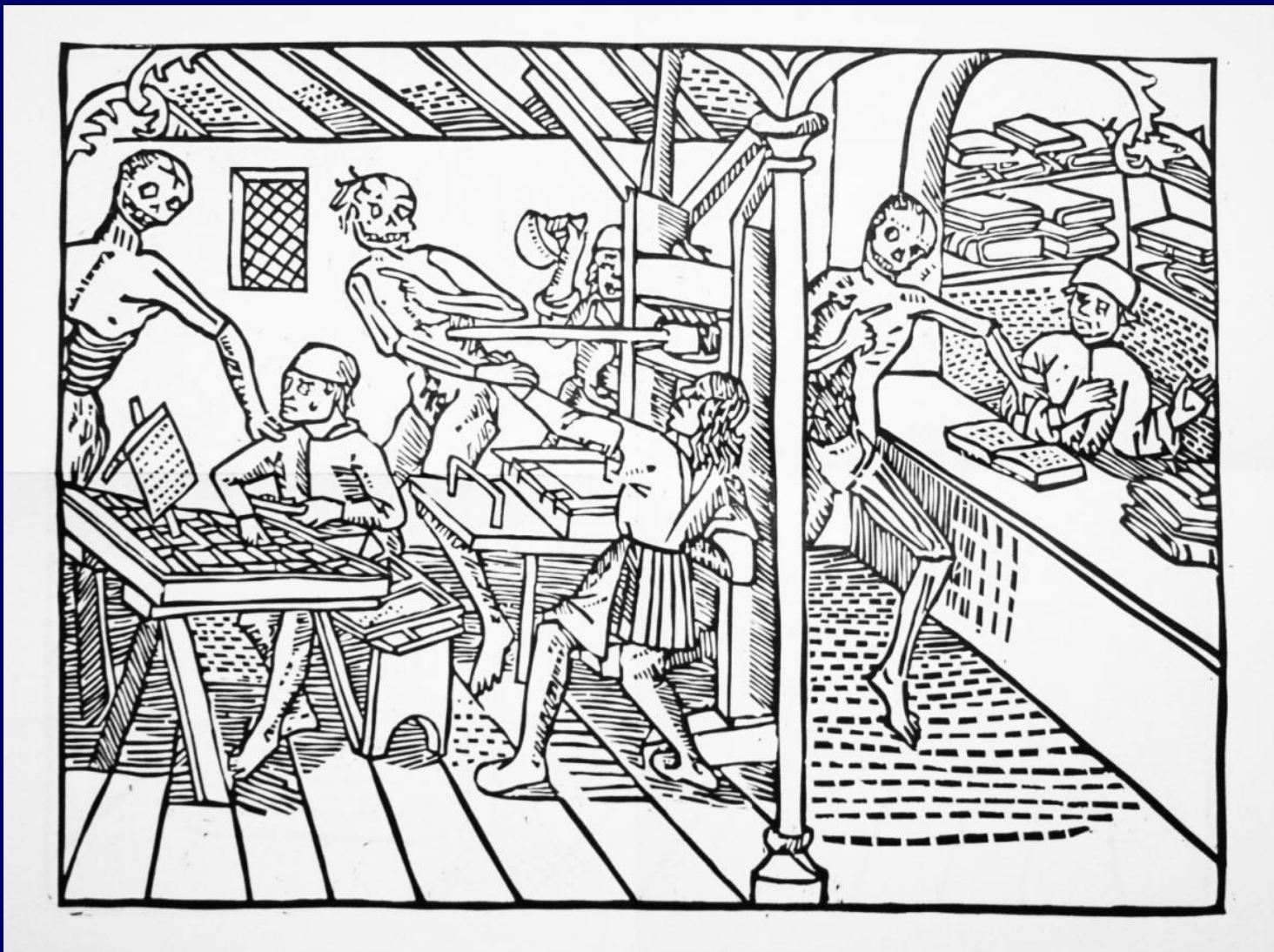
Produkce: 50% teologie a náboženská výchova
30% antičtí autoři
10% právnícké spisy
10% naučná díla

Autoři: Donatus, Alexander de Villa Dei, Cicero, Albertus Magnus, Vergilius, Aristoteles, Jacobus de Voragine

- Bible, hodinky, misály, breviáře, kázání, almanachy, minuce (nástěnný kalendář s vyznačenými dny vhodnými pro pouštění žilou – lat. minutio sanguinis = vypouštění krve)

Databáze prvotisků

- Ludwig Hain - Walter A. Copinger: Repertorium Bibliographicum
- ISTC (The Incunabula Short Title Catalogue) - https://data.cerl.org/istc/_search
- Gesamtkatalog der Wiegendrucke - <https://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/>
- BSB-Inkunabelkatalog online - <https://inkunabeln.digitale-sammlungen.de/start.html>

Mathias Huss: Danse macabre (Lyon 1499) – Tanec smrti – na jednom z dřevořezů se nachází nejstarší vyobrazení tiskárny a knihkupeckého krámu

Tisk

- Sazeč za hodinu vysázel 700–1000 znaků
- Gutenbergův lis – za hodinu 20 otisků
- Konec 18. století Charles Stanhope nahradil původní dřevěný lis železným s pákovým ovládním – 250 otisků za hodinu
- Rychlolis – 1 400 otisků/hodina
- Rotačka 40. léta 19. století – 8 000 otisků/hodina
- Rotačka 1867 – 20 000 otisků/hodina
- Rotačka dnes – 40 000 otisků/hodina

PRVOTISKY

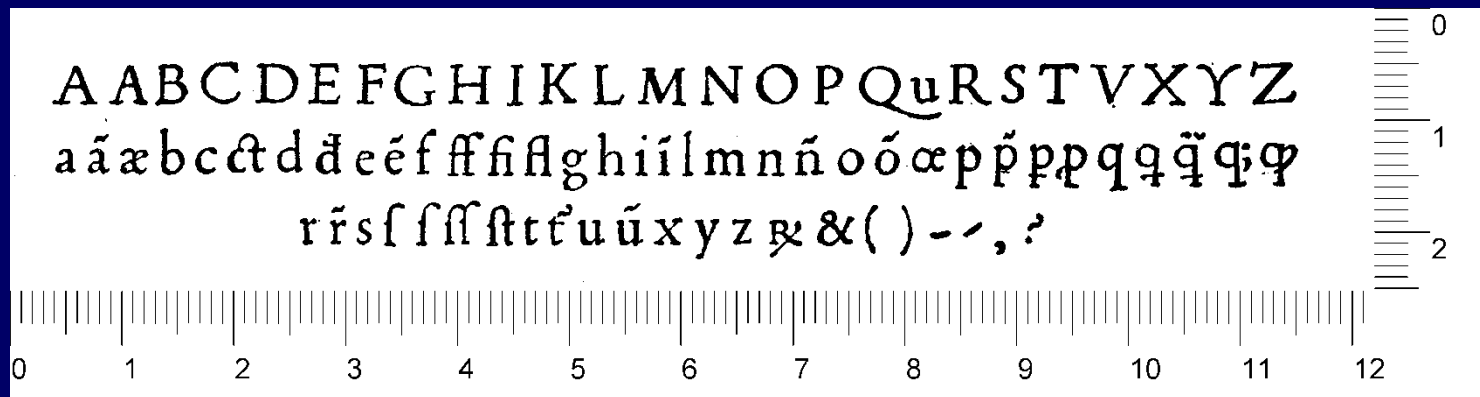
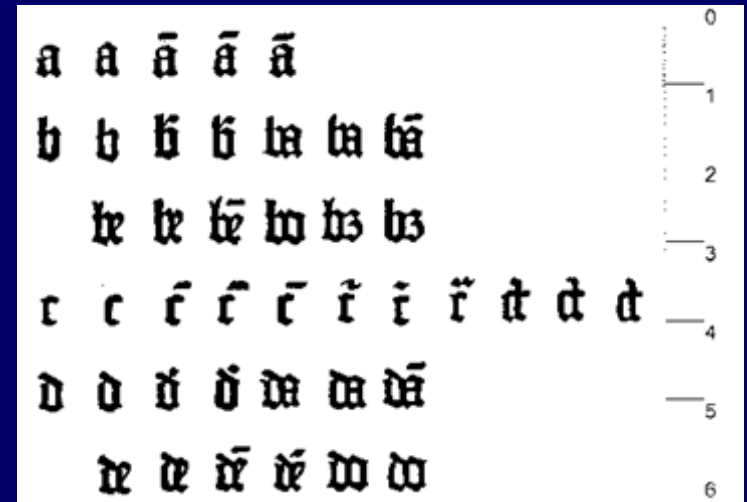
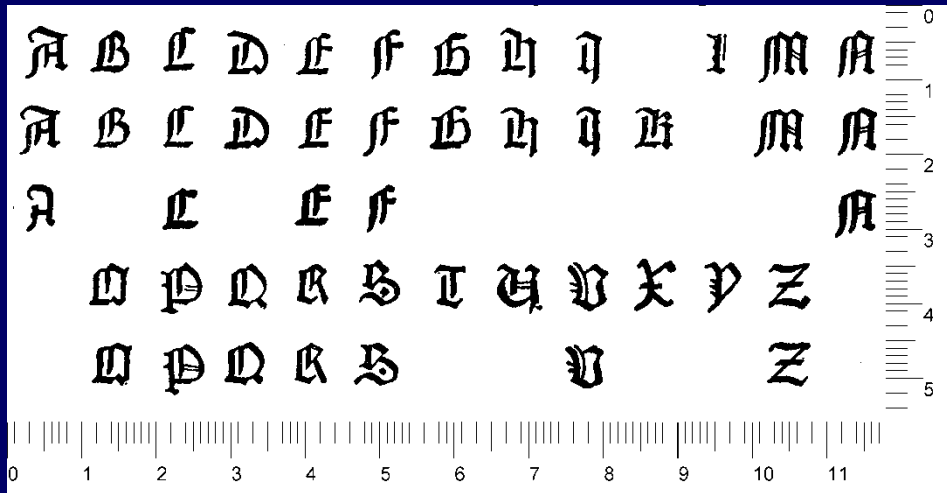
- **Nápodoba psané knihy (tiskaři zpočátku nemají jinou ambici)**
- prázdná místa pro iniciály, místa pro iluminace... => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé
- členění textu => biblické texty tištěny dvousloupcově, antičtí klasici v jednom sloupci
- členění textu – Gutenberg standardizoval délku řádku i mezer mezi slovy
- první prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu... – informace v incipitu a excipitu)
- První tiskařské a autorské údaje se objevují na konci textu **KOLOFON**
- Anonymita tiskaře – signety

- Tisk byl obvykle jednobarevný – černý (Gutenberg se pokoušel o červený tisk, ale nakonec nadpisy přenechává rubrikátorům)
- tiskové písmo vychází z psacího – textura, antikva, švabach, bastarda, rotunda, gotikoantikva
- Postupně se zvyšuje přehlednost stránky – několik velikostí písma, zvýrazňovací písmo, iniciály, dělení do odstavců...
- Formát knihy – nejdříve pouze foliový, později kvartový, osmerkový
- Od 60. let se objevují v tiscích vedle ručních ilustrací i dřevořezy

Tiskové písmo

Typenrepertorium der Wiegendrucke -

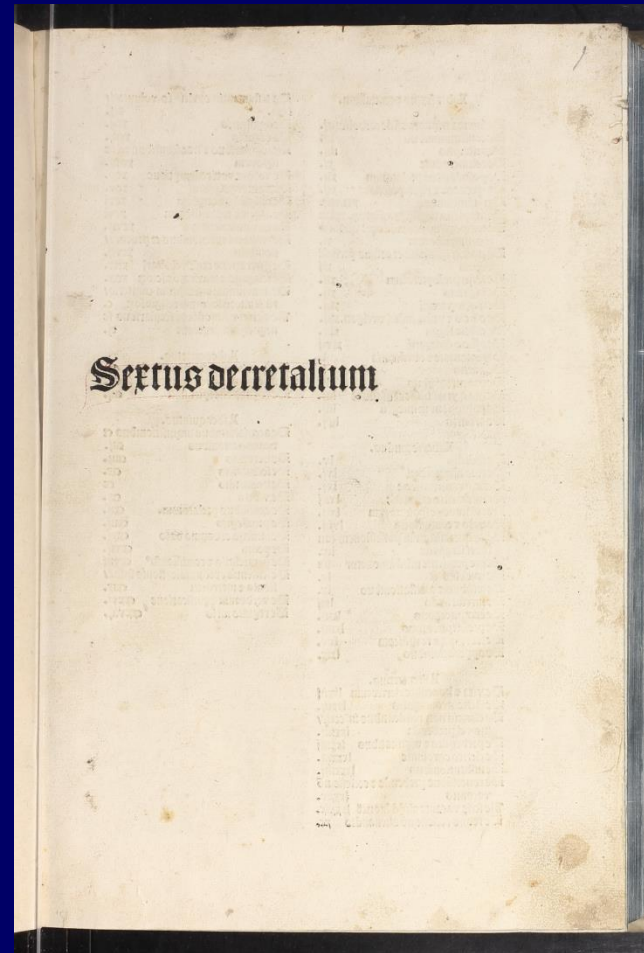
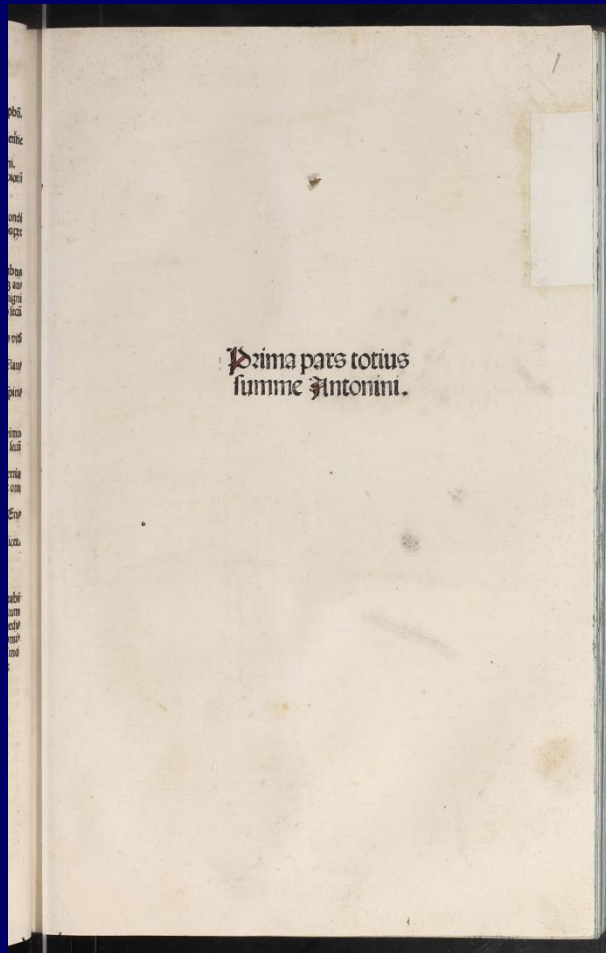
<https://tw.staatsbibliothek-berlin.de/html/index.xql>

Prvotisky

- Tiskaři prvotisků zpočátku neměli jinou ambici než **napodobit psanou knihu** => podoba sazby i tiskové písmo vychází z psacího, v tištěných knihách jsou vynechána prázdná místa pro domalování iniciál, místa pro iluminace apod. => vizualizace sazby byla individuálním dílem rubrikátora, liniový dřevořez zdokonalovali iluminátoři a koloristé.
- První prvotisky nemají titulní stranu (chybí údaje o autorovi, názvu, tiskaři (občas je jeho autorství naznačeno signetem = tiskařská značka), datu vydání...), postupně se objevují jednoduché titulní listy a první tiskařské a autorské údaje, které většinou najdeme na konci textu v tzv. kolofonu.

Titulní listy prvotisků

Liber sextus decreta. I

Uta ppoferus e' d' d' p'na humana subfidia pe...

an salutatio fit p' ep'le id eoz disputatio' e' solutio' r'elinq...

Incipit sextus liber decreta. Bonifacius episcopus

adeo flata fuit dicit eccles' e' effecta tot' obis m'grs. Zer...

Onifacius episcopus...

adeo flata fuit dicit eccles' e' effecta tot' obis m'grs. Zer...

prin'iplo fuit nulli' p' peccat' derinendo ep'atum. nec fact...

Episcopus si non legit electio et quali' d' bone...

Episcopus sanctioribus declaratus declaratus...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

Episcopus licet decerni possit in scrutinio...

die vt' f' b' m' in casu pcedentis decere vt' f' b' electi est et...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

si et causis p'fecta emergentibus impugnar' vel n' i' m'...

Constitutiones

Clementis pape quinti

Dames gratiosum hoc nomen per interpretatio...

loquitur. cum in reliq romano; pontificis noia...

Incipit constitutiones dementis pape quinti...

Dames episcopus servus servorum dei. Dilectis filiis doctoribus et scholaribus...

opinabiles sufficit. nec ad decessionem lucidam sue nodose...

stricte pro constitutione penali vt no. in. di. in summa. de pceptis...

de pceptis. quasi perfecte pensato et delibato. babetur si file verbum de pac. c. vlt. circa medium li. vi.

Capituluz. i. Titulu. i.

Incipit secunda pars titulu primus de auaricia...

Alij hominu vsq; quo graui corde vt quid dili...

gus vanitate et queritis medacu pa. nq. Cre. m. q. moral. c. nr. sup. ver. plibi lamia x. dicit q...

Insufficiencia et dat miseric. filij holm x. ubi scido...

Quatu ad primu. s. i.

Secundum q auaricia vel cupiditas sumit triple. Vno modo put est si pcutis pena vel radij peni...

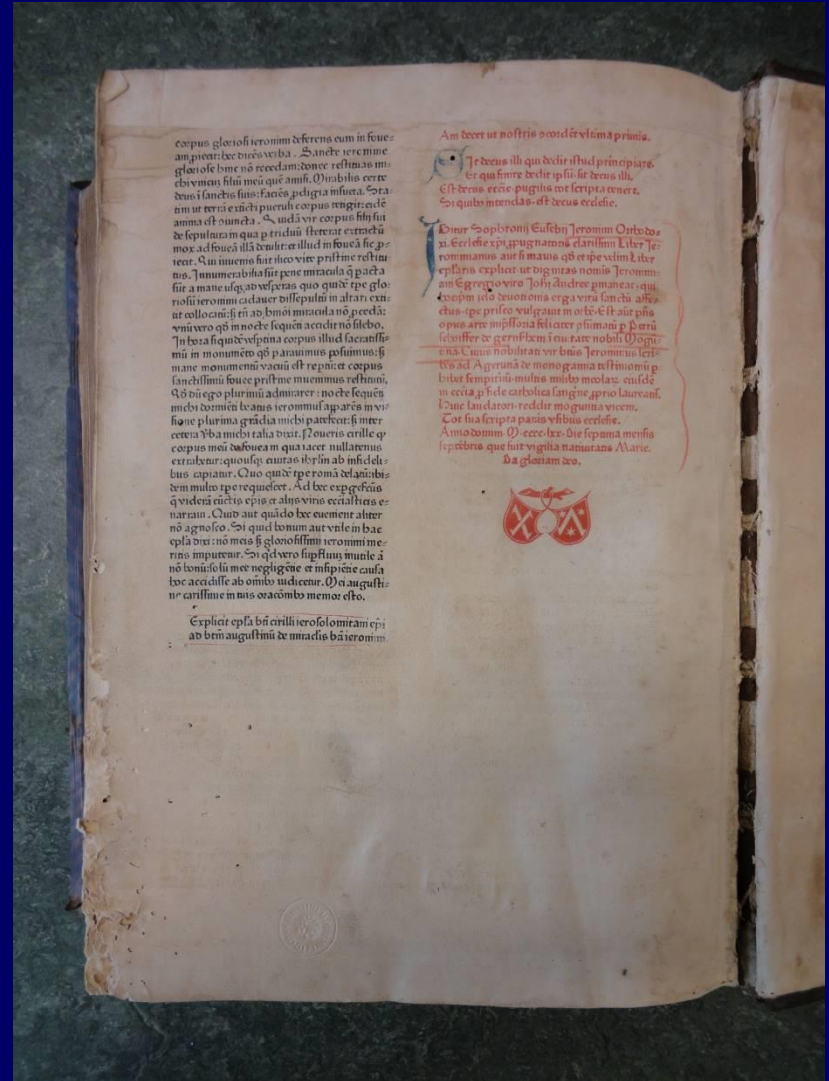
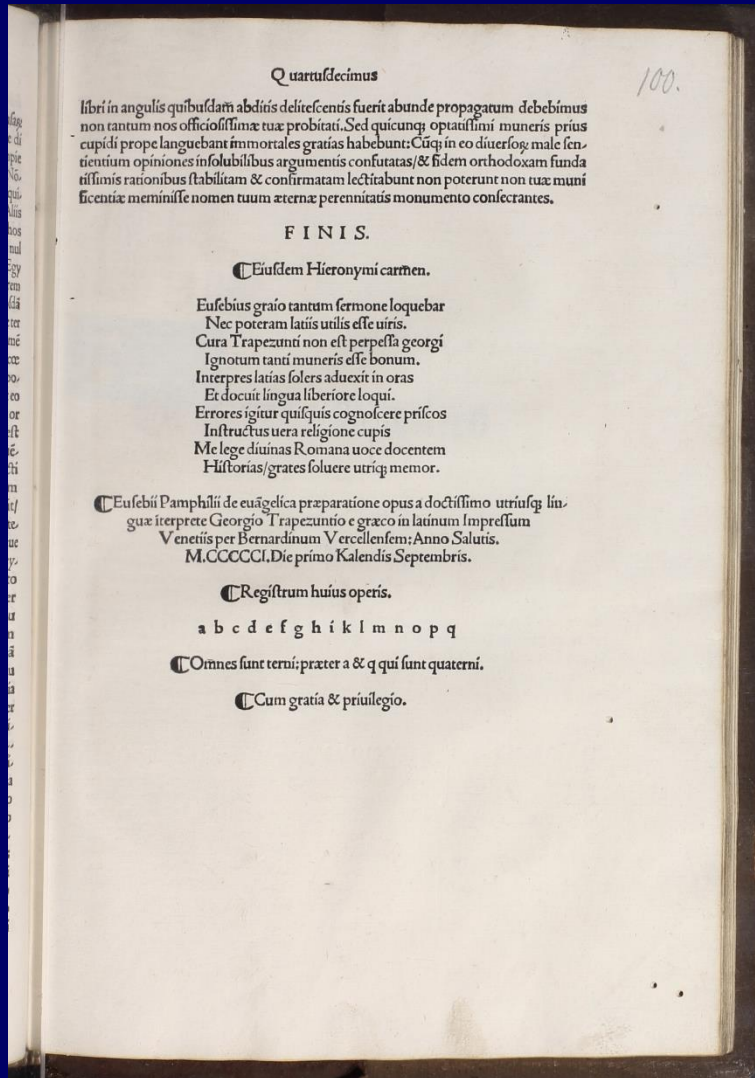

RAINERIUS de Pisis. *Panthologia, sive Summa universae theologiae. Cum praefatione Jacobi Florentini.* (Pars II.) [Basel, Berthold Ruppel; cca 1477 – 1479]. 2°

PETRUS Lombardus. *Sententiarum libri IV cum conclusionibus Henrici Gorichem, problematibus S. Thomae de Aquino et articulis Parisiensibus.* Basel, Nicolas Kessler; [23. V.] 1487. 2°

Kolofon a signet

Presens Valerij Maximi opus p̄clarissimū. in nobili
urbe Moguntina Rheni/terminatū. anno M. cccc. lxxi.
xviii. kalēdis iulij. per egregium Petru Schopffer de
Hernhem artis imp̄storie m̄grm. feliciter cōsumatū

Signet Petra Schöffera – dva štítky zavěšené na osekané větvičce nesoucí písmena Chi (Christos) a Lambda (logos). Poprvé ho použil již v roce 1457.

Inspirací pravděpodobně kamenické značky, znamení

Signety obrazově vycházející z Schöfferova signetu

visio pueruli cadaver ad foueā in q̄ sepultū fu-
erat corpus Hieronymi glorioſi deſerē: cū in
foueā picit. Hec dicens vba. Sancte Hiero-
nyme glorioſe: hinc nō recedā: donec reſtituas
mibi vnicū meū filiū: quem amiſi. Mirabilis
certe de⁹ in factis ſuis: facies p̄digia inſueta.
ſtatim vt terrā extincti pueruli corp⁹ tetigit: ei-
dem aīa eſt p̄iuncta. Quidā vir corp⁹ cuiusdā
ſui filij de ſepultura in qua p̄ tridū ſteterat ex-
tractū: amor ad foueā illā detulit: ⁊ illud ſi foue-
am ſic picit: q̄ inuētus fuit illico vite p̄ſtine re-
ſtitutus. Innumerabilia pene ſorēt miracula:
q̄ pacta ſunt a mane vſq; ad veſperas: q̄ q̄decz
tpe ḡloſum Hieronymi cadaver de fouea diſ-
ſepultū in altari extitit collocatū. Et tñ ad hu-
iſmodi miracula vlteri⁹ nō p̄cedā. Tūz q̄
nocte ſequēti accidit non ſilebo.

In hora ſiq̄dē veſpertina corp⁹ illud ſa-
cratiſſimū in monumento q̄ p̄parau-

mus: poſuimus: ſed mane monumentum vā-
cuū eſt inuentum: ⁊ corpus ſanctiſſimū foue-
p̄ſtine inuenim⁹ reſtitutū. Q̄d dū ego plurimū
admirarer: nocte ſeq̄nti mihi dormiēti beatus
Hieronym⁹ aparē in viſione: plurima mihi
grādia patefecit. Sed iter cetera talia mihi ver-
ba dixit. Honoris Cyrille⁹ corp⁹ quouſq; ciui-
tas hierſm ab inſidelibus captē. Quo ddē tpe
romā delatū: ibidē multo tpe redēſcet. Ad hec
exproſectus q̄ viderā cūctis ep̄is ⁊ alijs viris
catholicis enarraui. Quid ⁊ qñ hec eueniēt all-
ter non agnoſco. Si q̄d vtile aut bonū in hac
epiſtola dixi: non meis ſed glorioſiſſimi Hiero-
nymi merito imputeſ. Sed quid vero ſuſpi-
um inutile ⁊ non bonū: ſoluz mee inſipientie et
negligētie cauſa hoc acciditſe: ab omnib⁹ iudi-
cetur. Mei Auguſtine chariſſime in tuis ora-
tionibus memor eſto.

1406

Si delectet opes: nomen ſi forte rogaris
Artificioſo: legito: carmina lecta dabunt.
Hieronym⁹ latij ſum glia: me venerant.
Chariſſimole: ſum nā docto: ⁊ ecclie.
Conſcripſi varia: diſtincti ⁊ ab ordie pſalmos
Biblia q̄d referat: meq; dediſſe putes.
Quaſq; vides coſā miſſinao: trāſſer: habebis.
Lex ſacra dicar ego huic q̄ ſ Hieronym⁹
Nil lacheſi ſuperat: Nicola⁹ viuere keſer
Domine p̄petuo me facit ingenio
Qui merito celebri vrbis iclita ſecta q; ab vndis
Rhēni: condignū dat Baſilea locum
Nō nūmia nocuit: (lecto: credas me labozi
Attentaſ opus) parere doct⁹ erat.
Q̄d ēda opū illa ē: calami fugia: pete chartaſ
P̄ſſas arte noua quere characterib⁹.
Nulle quadringenta� octoginta numerabis
Cū q; nouem ſpicia credito p̄ſſus erā.
Flāmiſero Litā clarus vixiſſet eoo.
Octauū auguſti dū mino: vmbra foret.

Preſſos ſepe vides lector ſtudioſe libelloſ
Auos eciam gaudes connumerare tuiſ
Si fuerint nitidi terſi ſi dogmata digna
Contineant: et ſit littera: vera: bona.
Diſpereaz niſi inuenias hec omnia in iſtiſ
Auos preſſit Wenſzlers ingenioſa man⁹
Nam quecunq; fuit hoc toto codice p̄ſſa
Littera: ſollicito lecta labore fuit

Inſigne et celebratiſſimum op⁹ Bonifacij
octauū quod ſextum decretalium appellant
Inpreclariſſima vrbe baſilienſi Ingenio ⁊
arte Michabelis Wenſzlers Impreſſum feli-
citer eſt finitum Anno domini ſeptuageſi-
mo ſexto poſt milleſimum et quadringente-
ſimum octauo p̄duſ Iulij.

70. léta 15. století – EMANCIPACE PSANÉ KNIHY

- snižování ligatur, minimalizace zkratk
- odpadají rukodělné zásahy
- propojení sazby s iniciálou, dekorem, ilustrací
- zavedení titulního listu
- knižní formáty, typizace knih (např. kvartový formát pro novinové letáky,...)
- tiskařské složky – od 70. let signatury archu, číslování listů
- kodifikování grafické konstrukce knihy (němečtí a italští tiskaři)
- spolupráce mezi tiskárnou a knihařem => jednotící prvky, které vizualizovaly vnitřní strukturu knihy (číslování listů, kustod, norma, reprezentanta, archová signatura, záhlaví)

propojení sazby s iniciálou, dekorem, ilustrací

BIBLIA germanica. (Tomus I.) Augsburg, [Günther Zainer]; 1477. 2°

MISSALE Bambergense. Bamberg, [Johann Sensenschmidt?]; 1489. 2°

EPISTOLAS DIV
TII ARGVME

GNATIUS
geliste discipulo
tiochenae ecclesie
in uinculis et
bitus sit pro
meliam pati
facillimas b
theatro dei miles feruētissimus in
leones medius spectaculum praebe
decim, sua uincula p Christo cōtū

AD HERONEM ECCL
iochenae diaconū, quem ei dominus
in sede ipsius, ex Philippis.

Gnatius qui et
honorabili, de
Christifero, spū
lectione Heronem
mistro dei, grat
et pax ab omip
sto Iesu domino nostro unigenito

consumem. Amen.

AD EPHESIOS DE V
ex Smyrna. Epistola

Gnatius q & Theop
magnitudine replet
destinatē ante secula
gulari gloria inconue
ta, & electa in passione
te dei patris & domini nostri Iesu C
ecclesie beatitudine dignē, q̄ est Ep
mā in Christo Iesu & in maculato g
sepi uestrū in dño multū desyderab
uossidētis natura. iusta secūdi fidei

AD TRALLIANOS EX
EPISTOLA PRI

GNATIUS
rus, dilectae a
mino IESU C
siae sanctae, qua
ctae, & deo dig
carne & spiritu
nostrae in passione per crucem & m
rectionem, quam & saluto in plenit
formae, & opto plurimum in deo q

POLYCARPI MAR
neorum episcopi, discipulo
geliste, ad Philip

POLYCA
sunt presb
est Philip
bis et pax
Iesu Chri
undet. Co
magnific
Christo, suscipiens immutat
quā ostendistis in illis (qui pr
decoris uinculis conexas. q

Philippis et
uitas Mace
doniae.

porē uero propter nos, & cō
lē ut deū, passibile uero ppter
AD ANTIOCHENSE
pis. Epistola

Gnatius qui &
Antiochensi n
consecratē, hat
ma Christi cog
in Antiochia, i
Iesu Christo salutē. Leuia mihi
minus uincula, cū didicissem q
omni concordia carnali & spi
Rogo igitur uos ego uinctus
bulare in ea uocatione qua u

Antiochia et
uitas Syriae.

INCIPIT LIBER ALBERTI MAGNI ORDINIS
PREDICATORVM DE ADHERENDO DEO
NVDATO INTELLECTV ET AFFECTV ET
VLTIMA ET SVPREMA PERFECTIONE HO
MINIS QVANTVM POSSIBILE EST

Oigitanti michi aliquid vltimate in qua
tum possibile est in huius exilii: & pe
grinationis in moratione depigere scriptura
do de & sup ab oibus plena et possibili
abstractione. & cum solo domino deo
expedita secura. & nuda firmaq; adhest
one. Prefertim cum ipse cristiane perfectionis finis sit: ca
ritas qua domino deo adheretur. Ad qua quo ad hestonem
caritatiuam omnis homo de necessitate salutis tenetur. qd
fit preceptorum obseruantia. & diuine voluntat s conformi
tate: quorum obseruantia excludit omne quod repugnat
caritatis essentie et habitui. cui uisio sunt peccata mortalia
Religiosi uero qui abstinerunt se etiam ad euangelicam
perfectionem: atq; ad ea que super erogationis & consilii
sunt. per que expeditius ad vltimum finem: qui deus est
peruenitur. per quorum obseruantiam excluduntur ea etiā
que impediunt actum: seu feruorem caritatis. quo minus
possit quis in dominum deum ferri: cuiusmodi sunt abre
nuntiatio omnium rerum corporis. Insuper & anime p
fessionis dumtaxat voto accepto. Quoniam spiritus
cum sit dominus deus. et eos qui adorāt eum in spiritu &
veritate oportet adorare. id est cognitione & amore intelley
ctu & affectu ab omnibus fantal matibus nudum. Hinc
est et illud math. vi. Cum adoraueris intra cubiculum tuū
id est cordis tui intima. & clauso ostio scilicet sensuum tuo
rum. & inibi corde puro. & conscientia bona & fide non
ficta. ora patrem tuum in spiritu & veritate in absconso
quod tunc congrue fit. cum homo fuerit ex omnibus aliis

Diz ist das vierde deyl diß buchs und sa
get uns von allen farten des harns

Arthemisa her stir byfuß. Laß-prüml.
Arthemisa mater herbari. Armofo Ampolata. Dintanti
ca Cipararia. Ovaricaria. minor. Latine d'Artemiff. Sans-
ca. T'Agene. Leprotido. Die wirtigen meiffen. Anici
na. D'Artemisa. di. f'Artemisa. von. von. d'Artem. frucht. von. frucht.
den. Das. artemiffia. fi. ein. frucht. von. gleich. dem. weinur. von. der. sta
wurz. an. der. gelatt. all. ein. Das. byfuß. d'Artem. d'Artem. Die. d'Artem.

Asitologia rotunda holwortz Laß-f.
Asitologia. Latine. Accary. arabice. vel. Caradur. Ariffon.
grec. vel. scabidos. Apifon. vel. Pauodetacia. Die. meiffen.
spruchen. das. do. fi. zweyer. fande. Ariffologia. die. ein. lange.
die. ander. runde. und. frucht. frucht. in. die. ersten. gart. von. d'Artem.
in. die. andern. C'Artem. sprucht. das. die. rotte. holwortz. f'Artem.
gleich. der. güdel. und. lange. stengel. die. gas. von. eyner. wortzel. die.

Asitologia longa osterlutze Laß-fj.
Asitologia. longa. Die. wirtigen. meiffen. Auicerna. Gas.
Latine. D'Artemisa. Platartus. von. Platinus. sprechen. das.
die. lange. holwortz. fi. waz. an. die. d'Artem. grunde. von. d'Artem.
an. dem. zweyer. gart. Die. lange. bot. d'Artem. hat. ein. langer. stiel. von.
d'Artem. hat. an. die. gelogen. die. d'Artem. an. der. f'Artem. wirtigen. all. ein.
d'Artem. oder. d'Artem. d'Artem. wirtigen. f'Artem. an. die. d'Artem. Die. wortzel.
fi. lang. gleich. den. petersfing. wortzel.

Alca rbitich Laß-fj.
Alca. rbitich. Latine. D'Artemisa. malva. agrestis. malva. vifcus. vifcus.
L'Artemisa. Latine. Arabice. L'Artemisa. C'Artemisa. K'Artemisa.
Grec. malva. Agria. Die. meiffen. d'Artemisa. in. die. capite.
Alca. rbitich. das. die. d'Artem. f'Artem. gleich. der. f'Artem. wirtigen. d'Artem.
d'Artem. gleich. die. wortzel. wortzel. fi. lang. von. d'Artem. f'Artem. in. die. fi.

Knihtisk v Německu

Německo bylo centrem knihtisku odkud se knihtisk šířil do Evropy

centra: Mohuč, Bamberg, Štrasburk, Kolín nad Rýnem

Filiálky německých tiskařů mimo své město i mimo Německo (Johann Fust, Peter Schöffer, Anton Koberger – Paříž)

Štrasburk – tamní písař a notář Johann Mentelin zde roku 1460 založil tiskárnu, latinská a německá Bible 1466 Německá bible byla první tištěnou biblí v národním jazyce, tištěna štíhlou gotikoantikvou

Bamberg – Heinrich Keffer vytiskl 1458–1460 36-řádkovou bibli, podoba jeho knih ovlivnila české tisky

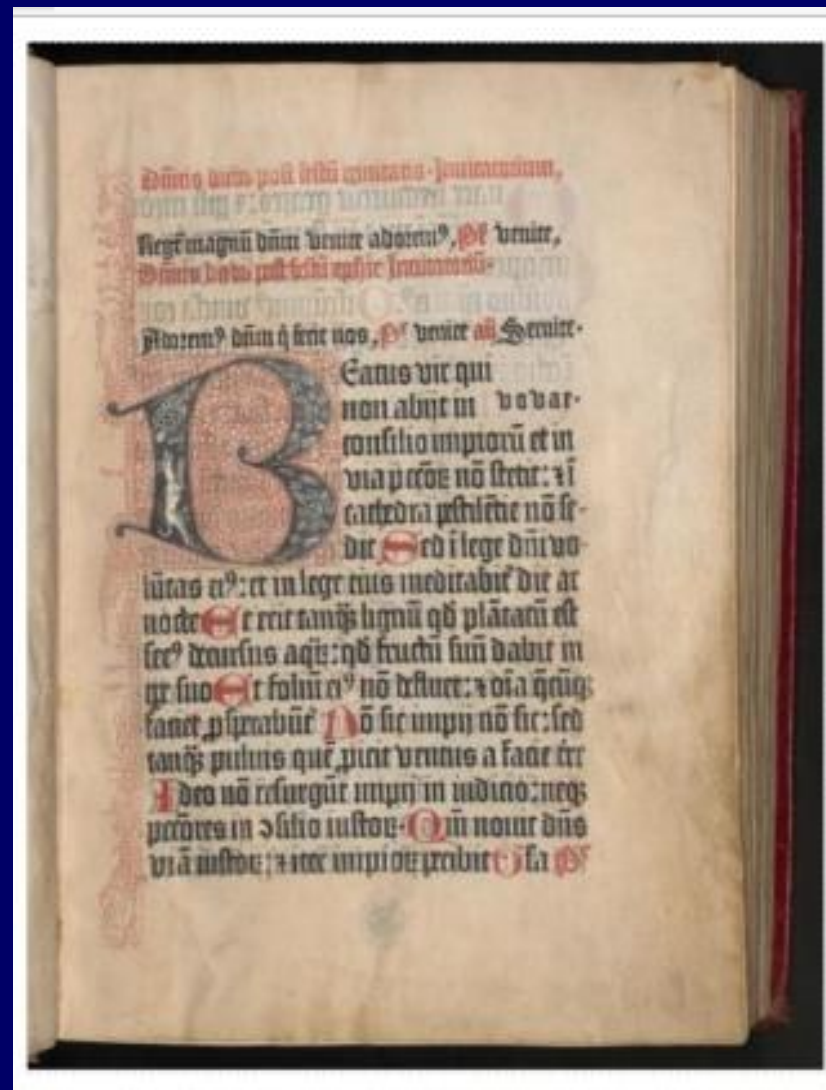
Albrecht Pfister byl první, kdo tisk opatřil ilustracemi –

bajky Ulricha Bonera: Der Edelstein (1461) s 203 dřevořezy

traktát Jana ze Žatce Ackermann von Böhmen (1460) s 5 dřevořezy

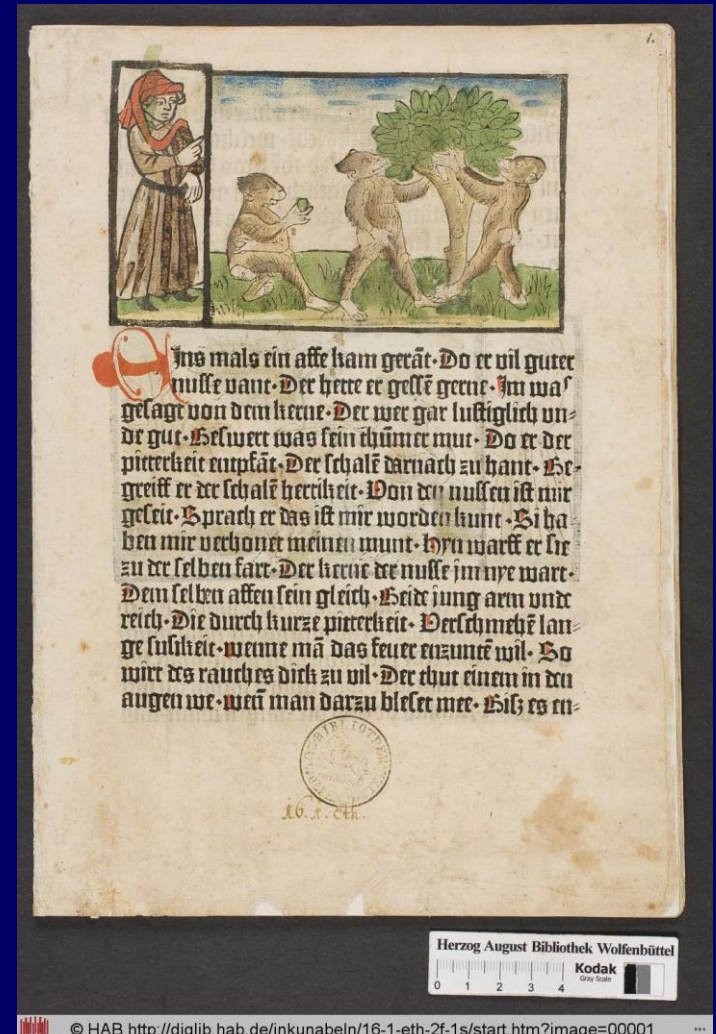
Petr Schöffer (1425–1503)

- 1449 písařem a iluminátorem v Paříži
- S tchánem Johannem Fustem založil tiskárnu, která mu po Fustově smrti (1467) připadla
- Zdokonalil Gutenbergovo písmo a lití písma, zavedl dvojbarevný tisk (žaltář z roku 1457 tištěný 3barevně), pokusil se o tisk do kovu řezaných iniciálek, vydal první vzorník písma
- Poprvé použil v tisku signet
- Produkce: náboženské knihy, antičtí autoři

Albrecht Pfister (asi 1420 – asi 1466)

- Bamberg
- Žák Gutenberga
- První, kdo použil dřevořezové ilustrace v tisku
- Jeden z prvních, kdo vytiskl publikace v německém jazyku
bajky Ulricha Bonera: Der Edelstein (1461) s 203 dřevořezy
traktát Jana ze Žatce Ackermann von Böhmen (1460) s 5 dřevořezy

Anton Koberger (1440/1445 – 3. 10. 1513)

- Norimberský tiskař
- rozmach ilustrace
- Jako jeden z prvních spojil tiskárnu s nakladatelskou a knihkupeckou činností – rozsáhlá distribuční síť – k jeho tiskárně příslušelo asi 16 knihkupectví
- vlastnil asi 24 lisů, disponoval nejméně třiceti druhy tiskového písma, zaměstnával ca 100 pracovníků
- Známe od něj přes 220 titulů – Norimberská bible, Schedelova Liber chronicarum (1493)

Praga caput regni bohemie ciuitas p̄maxima. Cuius descriptio ob vetustatem merito dudum posita fuisset. Verum carolus quartus imperator tam magnifica in ea peregrit vt post gesta sua de ea mentio fiat. Et in ceteris vrbibus tempus antiquitatis ac originis non semp̄ obseruatum fuit. Et praga (vt bohemicè narrat historic) post tempora abrahe initium habuit. regum pontificumq; honesta sedes. Tres in partem diuisa quibus nomina indiderunt. paruiam pragam. veterem ac nouam. parua sinistrum latus multauie fluminis occupat collicq; cōiungit. In quo sita est regia et sancti yvri pontificale augustumq; templū. Ceteris praga in plano iacet vniuersa magnificis operibus adornata. Inter que p̄torium et forum et leuā curiā et collegium imperatoris caroli mirificis efferunt laudib⁹. Jungit aut̄ minori prage lapideo ponte quatuor et viginti arcuū. Nouā ciuitatē a veteri fossa distinguit. p̄funda. et vtrinq; muro munita. Nec quoq; ciuitas ampla ē ad colles vsq; tendit. quoz alterū sancti caroli. alterū sancte katherine appellant. tertū vicegradū in arcis modū edificatum. vbi collegium est. Est aut̄ hec ciuitas insignis in p̄uincia bohemie. que portio germanie est. aquilonis flantibus tota ferme exposita. formam eius rotundam tradunt. cuius diametrum triū diez trauere expedito patet. silua vniuersam claudit. irrigat pluribus fluminibus sed cunctos multauia excedit. que metropolim regni pragam influit. De nomine ciuitatis cū disceptaretur iussit libussa ex artificibus qui primo occurrerit rogari quid ageret. ac ex primo eius verbo vocari oppidum. interrogatus faber signarius quisp̄tam. limen se agere dixit. qd bohemicè. pha dicit. indeq; nomen vbi datū. s̄ corrupto vocabulo postea pragā dixere. In hac p̄uincia aliquo tpe amazonice femine regnandi cupidine ducte dominū habuerunt. Postea duces vsq; ad primū regē vranislā gubernarunt. qui. vi. et. lxx. supra mille ab ortu saluatoris xpi apud maganū in p̄silio principū ab impatore henrico 4° nois q̄nto rex declarat⁹ fuit. moxiorū regē qd p̄pus extitit fuit in bohemia vranislao. Nestia. lusacia. morauia bohemoz ip̄erio adiecte. Silber⁹ treueroz archieps cū eo pragā miss⁹ q̄ corā. puicialib⁹ regē iungat regalib⁹ q̄s adoznet insignib⁹. In eodē āno sc̄m̄ acta

manu populo vranislao regi salus honor atq; victoria. Is vranislao indulgente alexandro papa tercio natione senensi collegiū canonicorū regulariū in arce prageni erect. in qua dum res agit diuina non p̄positus tantū sed decanus et sacerdos diaconusq; et subdiaconus rem diuinam facientes episcopalis ornamentis vtuntur. Et p̄positus quidē cancellarius regni appellatus principis honore defungit. Postor vranislā primū regē pluribus annis interregna fuisse serūt. nō regis noie s̄ ducis tantū vsq;. et vranislā vno loco vranislā nam ab impatore friderico primo sibi et posteris regiā dignitatem obtinuisse scribunt. qui pontē sup̄ multauiam qua vetus praga minori iungeret magni operis edificauit. quē arsiponensi p̄ferunt in quatuor et. xx. arcos vt diximus protensum. Deinde vlcicus qui carinibioz principatum tenebat cū virili sobole careret accepta ex otobocaro rege bohemie pecuniā carinibia illi. carinola. marchia selauonicam et portū naomis tradidit. Tempore postremo caroli quarti imperatoris in maxima potentia et gloria fuit et augmentū mirabile accepit vt p̄missum est. Nullū em̄ regnū tota europa tā frequentibus. tam augustis. tam ornatis templis dotatum fuisse quā bohemicū reoz. Tempora in celum erecta longitudie atq; amplitudine mirabili formicibus regabant lapideis. Altaria in subline posita auro et argento quo sanctorū reliquie regabant om̄sta. Sacerdotum vestes margaritis recte. ornatus omnis diues. p̄iosissima sup̄plex. fenestre alte atq; amplissime. cōspici quo vitro et admirabili opere luce p̄debant. neq; hec tantū in oppidis atq; vrbibus s̄ in vallis quoq; admirari licebat. Fuerat inter cetera monasteriū aule regie apud rippam multauie qua misa fluminis illi iungit. sicut in quo regū corpora condebant singularis excellentie. nā p̄ter eodem magni et memorabilis operis ampliatōz mitozū. ceteraq; officinas monachoz magnifice constructas quadrata porticus fuit. que nō parū condusit ozū. ambitū vocauer. In huius lateribus vetus nouiq; testamentū ab initio genesis vsq; ad apocalypsim iohannis lris masculis in tabulis scriptum p̄nebatur. notis quo altius irent paulatim crescentib⁹ ita vt summo vsq; deorsum facili lectio preberetur. Flos igit̄ dulcoris Bohemia dicebatur. quocūq; inter principes atq; reges dulcissimam redolebat suauitatem. Hinc (volente fortuna) apud vniuersos sapozetē fidū habet. factū deus vt post redolente atq; splendori par fiat. Cuius historia et regum gesta papa pius. secund⁹ in historia bohemia discretissime p̄sequitur.

Erhard Reuwich

- Utrecht – Mohuč
- Bernhard von Breydenbach: Peregrinatio in Terram Sanctam or Sanctae Peregrinationes. 1486
- Cestopis do Jeruzaléma doplněný četrnými dřevořezy (panorama Benátek, mapy Egypta, Palestiny, veduty Jeruzalém, Iraklion, Modon, Rhodes, Corfu, Parenzo, obrazy zvířat – i bájných)

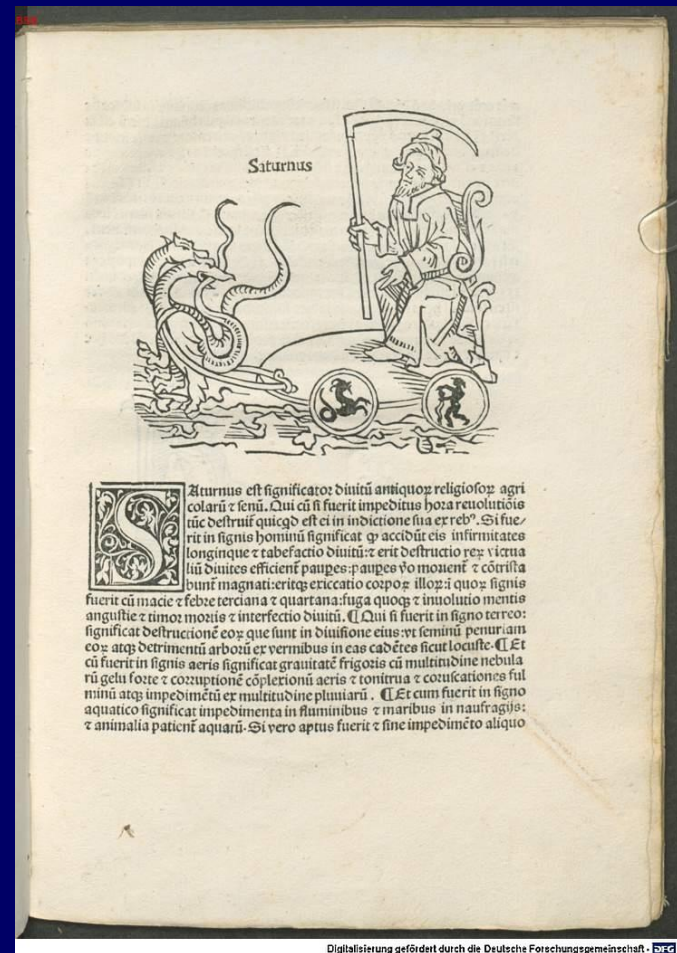
De ingressu in templum domini sepulchri et processione inibi facta ad loca facta.

De vij. Julij hora vespertina in ipsum venerandum domini sepulchri templum a paganis id est rectoribus ipsius civitatis sancte Ierosolime summi? admissi et numerati ostiis per eos apertis: pro qua venisset quisque nostrum quinque exsoluit ducatos nec unquam alias hoc aperitur templum ab eis nisi vel propter advenientes peregrinos vel fratres mutandos qui ibi pro custodia deputantur. Quorum nobis intromissis templum clausurum. Intraverunt autem nobiscum Gardianus ipse et plures suorum confratrum. Quapropter autem devotus quisque christianus vel peregrinus in templum hoc pedem posuerit plenariam consequitur remissionem.

Est autem haec dispositio templi eiusdem sacratissimi. Ecclesia ipsa rotunda est et habet per diametrum inter columnas septuaginta tres pedes: ab eis fidesque que habent per circuitum a muro exteriori ecclesie decem pedes super sepulchrum domini quod in medium eiusdem ecclesie est apertura rotunda: ita ut tota crypta sancti sepulchri sit sub domo. Galgathana autem ecclesia ad hanc retinetur et est oblonga loco ecclesie sancti sepulchri adiecta: sed parum demissior: sunt tamen ambe sub uno tecto. Spelunca in qua est sepulchrum domini habet in longitudine octo pedes: in latitudine similiter octo vnde est tecta marmoree exteriori? sed interiori? est rupes una sicut fuit tempore sepulture

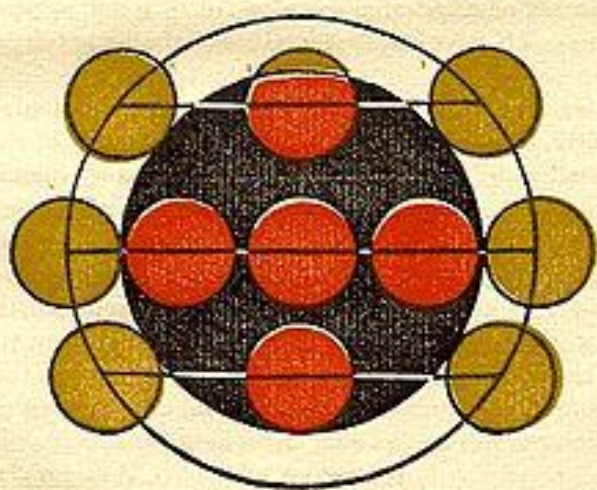
Erhard Ratdolt (1442–1528)

- Augsburg
- 1476–1486 působil v Benátkách
- Jeho tisky vynikají uměleckým char. – dřevořez, knižní ornamenty – iniciály, lišty
- zavedl barevný dřevořez, měl svůj písmový vzorník, znal tisk not (1491)
- Pokusil se o ozdobnou obálku s titulem.
- Ovlivnil Konrada Stahela a Mathiase Preinleina

diagonalis quadranguli cuius latera sunt diuersitates aspectus in longitudine & latitudine. Diuersitas aspectus lunę ad solē est excessus diuersitatis aspectus Lunę sup diuersitatē aspectus solis Si uera cōiunctio luminariū fuerit inter gradum eclipticę ascēdētē & nonagesimū eius ab ascendente: uisibilis eorū cōiūctio p̄cessit uerā. Si autē inter eundē nonagesimū & gradū occidentālē fuerit: uisibilis uerā sequet. Sed si in eodē gradu nonagesimo acciderit tūc simul uisibilis cōiūctio cū uera fiet nullaq; diuersitas aspectus in longitudine cōtinget. Nonagesim⁹ namq; gradus eclipticę ab ascendēte semp̄ ē in circulo p̄ zenith & polo zodiaci p̄cedēte. Latitudo lunę uisā ē arcus circuli magni

THEORICA ECLIPSIS LYNARIS.

Secundū nunc tempora uerissime conueniētis & oppositiōnis solis & lune Lunis longitudo est triginta graduum ignini minutarum Et aliter duodraginta nouem graduum secundā uerum motum.

Diebus	Horis	Minutis	Secundis	Gradibus	Minutis	Secundis
1	12	00	00	12	00	00
2	11	30	00	11	30	00
3	11	00	00	11	00	00
4	10	30	00	10	30	00
5	10	00	00	10	00	00
6	9	30	00	9	30	00
7	9	00	00	9	00	00
8	8	30	00	8	30	00
9	8	00	00	8	00	00
10	7	30	00	7	30	00
11	7	00	00	7	00	00
12	6	30	00	6	30	00
13	6	00	00	6	00	00
14	5	30	00	5	30	00
15	5	00	00	5	00	00
16	4	30	00	4	30	00
17	4	00	00	4	00	00
18	3	30	00	3	30	00
19	3	00	00	3	00	00
20	2	30	00	2	30	00
21	2	00	00	2	00	00
22	1	30	00	1	30	00
23	1	00	00	1	00	00
24	0	30	00	0	30	00
25	0	00	00	0	00	00
26	0	30	00	0	30	00
27	0	00	00	0	00	00
28	0	30	00	0	30	00
29	0	00	00	0	00	00
30	0	30	00	0	30	00

Secundū nūc rpa uerissime fleuobonnie ars farmacie ars balnea electa scdm uerū motū lune signis.ij. et aspectib⁹

Januarius	Februarius	Martius	Aprilis	Mayus	Junius	Julius	Augustus	September	October	November	December
<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>	<p>1. Luna in ...</p> <p>2. Luna in ...</p> <p>3. Luna in ...</p> <p>4. Luna in ...</p> <p>5. Luna in ...</p> <p>6. Luna in ...</p> <p>7. Luna in ...</p> <p>8. Luna in ...</p> <p>9. Luna in ...</p> <p>10. Luna in ...</p> <p>11. Luna in ...</p> <p>12. Luna in ...</p>

Doc qd sic uides almanach p cyprianū in arte astroconita magillz marcum schymagel diligenti opa cala

Doc qd sic uides almanach p cyprianū in arte astroconita magillz marcum schymagel diligenti opa cala

Knihtisk v Itálii

Do **Itálie** zavedl knihtisk roku 1465 Konrád Swendheym a Arnold Pannartz, kteří zřídili tiskárnu v benediktinském klášteře sv. Scholastiky u Subiaca

centra: Řím (1467), Benátky (1469); Milán, Neapol (1470); Florencie, Janov, Ferrara, Bologna, Padova (1471)

V 15. století působily tiskárny v 77 italských městech

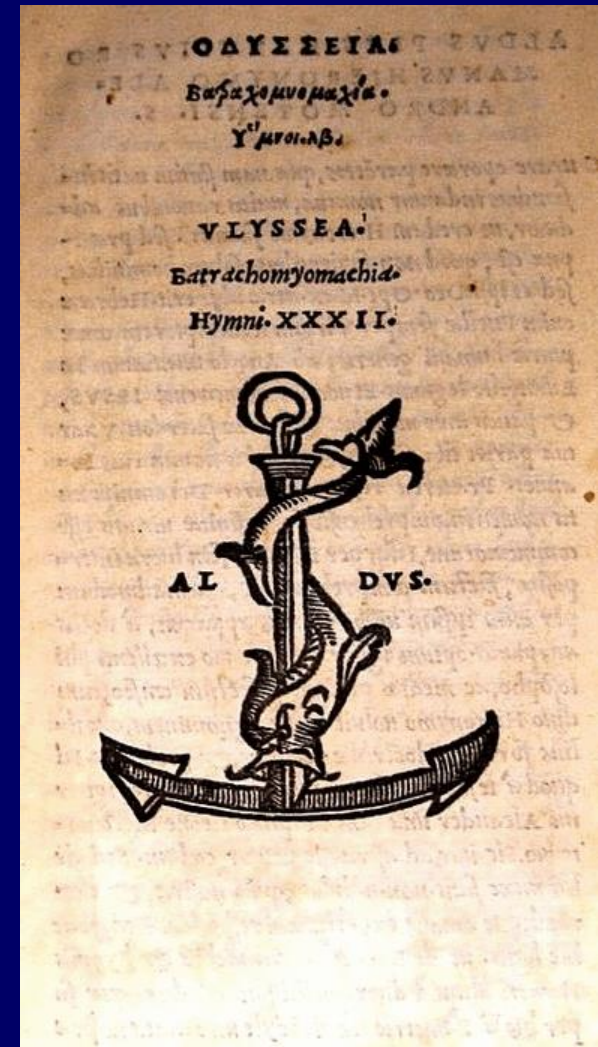
Vysoká úroveň tisku

antikva

Italští tiskaři (Řím, Benátky) Nicolas Jenson, Lucantonio Giunta, Johann von Speyer, Erhard Ratdolt a Aldus Pius Manutius, Giambattista Bodoni...

Aldus Pius Manutius (1449–1515)

- Benátky
- Pro jeho tisky se vžilo označení **ALDINKY**
- Jeden z nejslavnějších humanistických tiskařů – obklopen okruhem učenců
- Vydávání klasiků a latinských i italských autorů
- Shromáždil kolem sebe učenou společnost – vydává jejich díla, jejich zakázky = tzv. nová Akademie
- Jeho tisky mají vysokou typografickou úroveň – uplatnil široký repertoár interpunkčních znaků. Sazba a dekor se vzájemně doplňovaly – propojenost tisku jako celku. => umělecká úroveň tisku
- Ediční kritická vydání, bezchybné korigované texty
- V dílně Alda Manutia byla vytvořena kurziva
- Tiskne na folia i osmerkový formát
- Renesanční nakladatelské vazby (orientální vzory)
- Činnost tiskárny doložena ca 150 tituly

**ALEXANDER BENEDICTVS VERO-
NENSIS PHYSICVS AVGVSTINO
BARBADICO ILLVSTRISSIMO
VENETOR VMPRINCIPI S. PER
PETVAM DICIT.**

Ellum, quod hoc anno illustrissi-
me Princeps tuus sanctissimis auspiciis cum **Carolo octauo Gallorum** rege pro tuenda sociorū libertate gessisti **Francisco Gonzaga Marchione Mantuanorum**, imperatore tuo foelicissimo: duobus duntaxat uoluminibus, altero pugnam tarrensem, altero nouariensem oppugnationē complexus sum: quibus diaria iscrisimus. **Causam**. n. belli huius & primum galli aduentum pleriq; copiosius scripsere: quæ trāscursu quodam delibauimus: reliqua, quæ uidimus: uel quæcunq; nobis tradita sūt, icorrupta protulimus. **Nudam**. n. materiā: rudem ac penē indigestam inter annales tuos reponendam coaceruauimus. Erunt ex posterioribus, qui collatis undiq; historiis hāc simplicitatē nostrā, quæ fortasse nūc fastiditur: q̄ sit arida et exanguis, suauiore, uerbiorēq; reddent: quod inter **Veteres**. **T.**

La Epistola del beato Stephano Certosino.

Rate Stephano da Siena priore: ben che indegno del ordine de sancta Maria de gratia del ordine dela Certosa appresso a Pavia: salutata in nome de quello che uera salute il uenerado religioso: & da lui amato de sincero core Fra Thomafo de Antonio da Siena del ordine deli Predicatori nel conuento de scō Ioāni & Paolo in Venetia. ho receputo la uŕa lettera cō desiderio: & lectola tuta cō attentione, per la quale me rechiedite: & p̄gate: che uoglia dare uera informatione alla charita uŕa ī publica forma deli facti: & costumi: & uirtuti: & doctrina dela famosa sanctitate dela beata uergine Catharina da Siena: cō la quale io hebbi gratia dhauere familiarita: mentre che uixē. secondo dicite: & maximamente per cagione de una querela facta nel Palazzo del Vescouo a Venetia circa la celebratione dela festa senza fare commemoratione de essa uergine. Per che sono molti che nō uogliono credere che siano uere le uirtu che de essa ueramēte se p̄dicano. Per cōfessare aptamente la uerita ne io ne neuno de mia generatione cognobbe essa uergine: ne alcuno de suo sangue fina alanno del Saluatore nō mille trecento settanta sei o circa: ne ancora a q̄llo tempo desideraua cognoscerla como homo annegato nele tempestati & fortune dela uita presente: ma la bonta eterna: la quale non uole che perisca alcuno: disposse liberare lanima mia da le guance del inferno. In quello tempo adunq; accadete che haueſſimo inimicitia senza nostro defecto con gente assai piu potente de noi. In laq̄ le essendose exercitati & affatichati molti cittadini deli primi per fare la pace: mai pottetero hauere speranza alcuna de bona uolūta & di pace de quelli nostri inimici. Allhora la decta uergine era nominata per tuta la Toscana: & laudata cō grandissime laude de uirtute da grandissimo numero de persone. Et se diceuano opere marauigliose de essa. Per la quale cosa me fo decto che se io la pregasse de q̄ta cosa: che senza dubio me serrebbe facta la pace: p̄ che haueua facte molte cose simile. Io me consigliai cō uno uicino gētū homo: il quale logo tēpo haueua hauuto inimicitia & poi haueua facta pace & era familiare de essa uergine sacra: il quale inteso il mio decto respose: habi p̄ certo che nō trouerai p̄sona in questa cita piu apta de essa in fare tale pace subiungendo non perlongare piu: & io te accompagnarō. Adunque la uisistissimo & essa me uitte non como uergine uergognosa secondo io me credeua: ma con suiscerata charita como se haueſſe ueduto uno suo fratello carnale che fosse retornato da longissimi pacifi: de che io molto me marauigliai. Et attendendo io alla efficacia dele sancte parole foi: con le quali non solamente me induce ad cōfessarme & a uiuere uirtuosamente: ma ancora me spinſe & confortesce:

Knihhtisk ve Francii

centra: Paříž, Lyon

1470 Ulrich Gering, tiskárna při Sorboně

první francouzský tiskař byl Pasquier Bonhomme

1481 tiskl v Paříži Jean Dupré

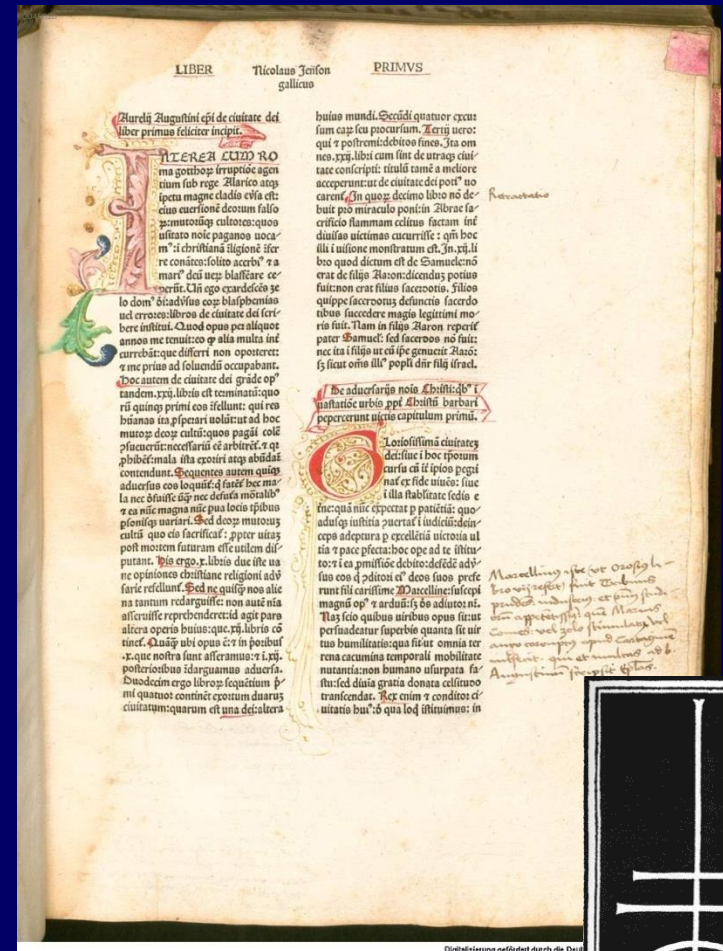
1485 Guy Marchant

Další tiskaři: Mathias Huss, Jodocus Badius Ascensius, Geoffroy
Tory, Fournier, Didotové...

Henri Estienne = Henricus Stephanus (1460–1520)

Nicolas Jenson (1420–1480)

- Původně řezač mincovních razidel
- Karel VII. jej údajně 1458 poslal do Mohuče, aby se vyškolil v umění knihtisku (u Petra Schöffera) a zavedl ho ve Francii.
- Jenson působil v Benátkách (1470–1480), kde spolupracoval s Aldem Manutiem
- Vydává knihy všech žánrů, v latině, italštině, řečtině

Digitalisierung gefördert durch die DFG

nunciat. Venit nanq; ait & ānunciauit pacē
a illis qui prope sunt : quæ olim hebræi di-
Quidam enim eorū clamāt: recordabuntur
n omnes fines terre: & adorabunt coram eo

Působil v Benátkách, kde vytvořil spolu s Manutiem **antikvu** (již nejde o reprodukci humanistických kaligrafických předloh, jedná se o písmo přímo určené pro tisk – jasný a čitelný písmový řez, kontrast silných a slabých tahů).

Mathias Huss – Danse Macabre, Lyon 1499

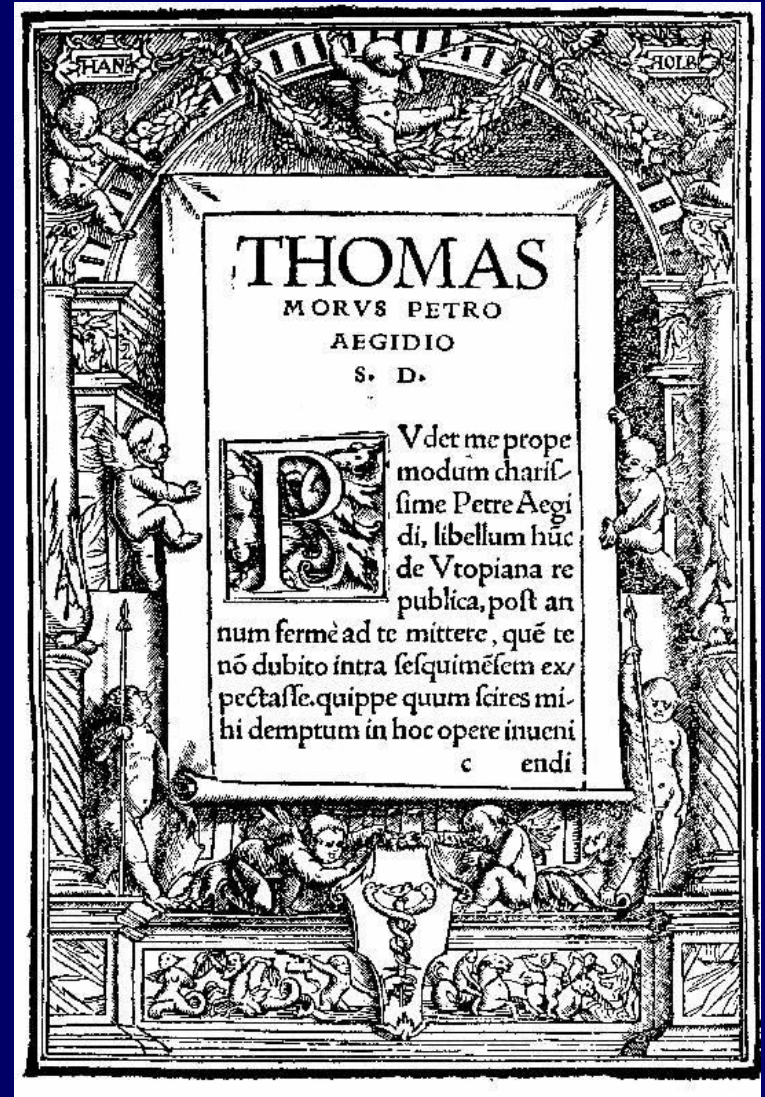

A grāt danse macabre des hōmes
et des fēmes hystorique et augmen-
tee de beaulx dis en latin.
Le debat du corps et de lame.
La cōplainte de lame dampnee.
Exortation de bien viure et bien mourir.
La vie du mauvais antecrist.
Les quinze signes.
Le iugement.

JOHANN FROBEN/FROBENIUS (1460–1527)

- Basilej
- Tiskárna vydala přes 320 publikací – vysoká úroveň výzdoby (např. Hans Holbein ml.), ediční, sazečské i korektorské práce
- Ediční politiku i estetickou úroveň knih ovlivnilo jeho přátelství s Erasmem Rotterdamským
- Učil se u něj Jiří Melantrich z Aventýnu, který přejal jeho signet

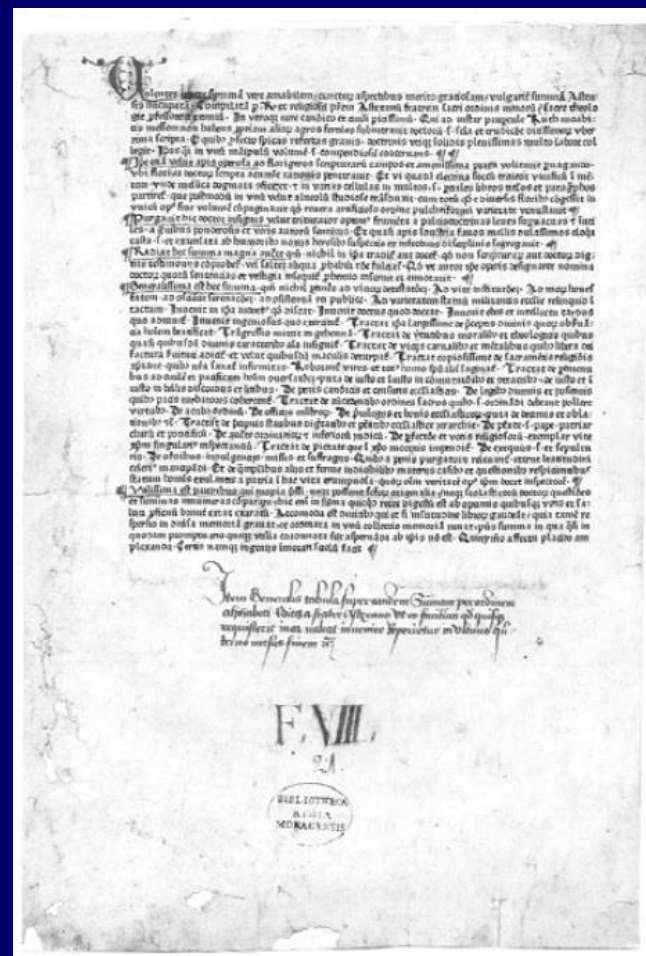
DISTRIBUCE KNIH

- 15. století – **tiskař, nakladatel a knihkupec jsou jedna a táž osoba.**
- Nakladatel a tiskař potřeboval odbyt pro tištěný náklad – hledal pro něho co nejširší oblast.
- Tiskař sám zodpovídal za distribuci nezávadných tisků
- Tiskaři měli ve svých službách pevně **placené cestující**, kteří obchodovali s knihami, navštěvovali církevní slavnosti a výroční trhy.
- Vedle cestujících vedli obchod s tisky, zvláště lidovými, také **kramáři.**
- Nakladatelé poskytovali již roku 1498 prodavačům rabat.

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Knihkupci vydávali o prodávaných knihách nejprve psané **seznamy**, později je tiskli.
- Struktura: oslovení klientely a stručná výzva ke koupi („*Ti, kdo mají zájem ... Ti kteří chtějí číst/koupit zajímavé knihy ... , ať přijdou ...*“), kniha/seznam knih, vzorník písma nebo výzdoba, adresát, prodejní místo, prosby
- V prvních tištěných seznamech se veřejnosti sdělovalo, co vyšlo, co vyjde, nabízené spisy se vychvalovaly; bylo v nich ponecháno prázdné místo, aby obchodní cestující mohl vepsat svou adresu v místě, kde obchodoval
- V seznamech také nebývá uvedena cena knih
- Knižní oznámení byla tištěna v plakátové jednostranné formě v latině, němčině, příp. dalších jazycích

- 1447-1450 první rukopisné oznámení **Diebold Lauber**: „*Kdo by rád získal velké anebo malé knihy, světské anebo duchovní, krásně malované, ten je všechny najde u Diebolta Laubera, písaře na hradě Hagenau*“
- 1469 první tištěné knižní oznámení – **Johann Mentelin**: „*Ti kdo chtějí koupit skutečně zajímavou knihu ...*“
- 1470 Petr Schöffer v Mohuči vydal seznam svého nákladu bez udání cen.
- 1470-1471 tištěný seznam knihkupce Heinricha Eggesteina ve Štrasburku.
- 1471 seznam vydává augsburský tiskař Gunther Zeiner a uvádí na něm i místo prodeje – stále knihkupectvív tiskárně
- 1501 vydal olomoucký knihtiskař Konrad Baumgarten seznam svých knih.

První jednotlivé vydavatelské knižní oznámení: Johann Mentelin, Štrasburk, 1469 – oznámení na dílo Astesana de Asta: Summa de casibus (Příručka pro řešení výčitek svědomí)

Prezentace knih = nakladatelské seznamy a knižní oznámení

- Variantou seznamů je propagace jednotlivé knihy s důrazem na její vyhotovení, kvalitní zpracování i zajímavost díla
- Na vydání významné publikace byli čtenáři upozorňováni předem = ohlášení knihy (mohučský Peter Schöffer 1470 oznamuje vydání Listů sv. Hieronyma: *„budou kompletnější, přehlednější, hodnověrnější jak všechny předtím vydané ...“*)
- Knižní oznámení nesloužila jen čtenářům, ale i knihkupcům

KOČOVNÍ TISKAŘI

- fenomén 15. a poč. 16. století
- mění místo podle zakázek – poptávka
- mobilní zařízení tiskárny, které umožnilo přesun a tisk tam, kde se tiskárny objevují až později

- **Simon Bevilacque** (Pavie, Vicenza, Benátky, Lyon)
- **Konrad Baumgarten** (pocházel z Rottenburgu, Gdaňsk, 1500 Olomouc, kde vydává latinské a německé tituly, 1503 Vratislav, Frankfurt nad Odrou)
- **Jan Alacraw** (Vimperk 1484 – tři tisky (dva latinské a česká Minuce na rok) tištěné rotundou, český text s chybami)

Tractatus peroptimus d' animabus exutis a corporibus editus
a fratre Jacobo doc. ordinis cartbusiensis ertfordie.

Rogamus vos ne terreamini p spiritū: verba sunt
apostolica ad plebem thessalonicā missa in epla. 2.
2. c. eandem cōsolantia ne terrores cōciterentur p
pter psecutiōes arbitrātes. p tunc quasi instaret di
es iudicij, prime futuri vt patet ex sequētibus eiusdem. c. pre
dicens eis prius venturū pditiōis filiū quē nos anti xpm dici
mus 7 eius fallaciā in signis mēdatibus 7c. Que verba nō ab
surde summi pnt ad ppositū nostrū. Fateor enī paruitatē me
am sepenuēro a multis pulsata quid opinarer de aparitiōibus
quorūdam spirituū in quibusdā monasterijs: cimiterijs eccle
sijs siue domibus qui qñqz nō sine molestatiōe ac turbatione
terribili se oñdāt nō tñ visibiliter: lapillos ollas siue alias res
proijcientes scāna subuertētes 7c. nec tamē vba eorū audiunt
nec videntur oculis: 7 tñ quozqz hec turbatiua exercent vt
etiā habitatores coguntur fugere 7 habitatiōes solennes de
serere. nō sine magno damno d' quo fateor certā habere notici
am ymmo 7 cōpassionē cū eis dem. Et licet orationes facte sūt
et aliq̄ ceremonialia fuata nō tamen cessauit illa inquietudo.
Quid igitur de hoc possit tarditas mea in hac obscura mate
ria opinari. put. deus dare dignabitur poscētibus non negabo
nō prescribens in his certius verius sentientibus. ptestatione
solenni in scolis theologicis fieri cōsueta p me crebrius repeti
ta semp salua 7 premissa nec inutile psuaderi mihi video: ali
quid de talibus speculari si tamē veritas in his valeat dinosci
Primo. ppter turbatiōem hoīm fidelīū subueniēdū. Lum. p
pter animarū forte ibi apparentiū subuentiōem vt post pate
bit. Cū ppter fidelīū vt emendare vitā suā studeāt amonitio
nem. Nec enī puto tales apparitiōes fieri apud infideles siue

A

farraceos siue iudeos 7c quia tales cause loci apud eos non
habent. Has causas inter alias nō estimo minimas licet apud
infideles alias apparitiōes fieri non est impossibile scz demo
niorū sed nō animarū xpianarū suffragia poscentiū. Deus enī
et natura nihil agit 7 pmittit frustra: humiliter igitur aggre
dior hanc tenebrosāz materiā que in scripturis sanctis aut co
ctoꝝ nō satis ē digesta: qntū valeo tñ ad fontē dicitatis recur sū
habiturus exinde hausturus vt beniuolis lectoꝝibus pponaz
veniā petens de inculto stilo 7 materia forte certificata minus
pbabile eā affirmās nō ex primis pncipijs demōstratiue dedū
camus. Nec enī hec materia subiecta ē p mis pncipijs faitē hu
manis s; volūtati diuine q̄ būano iudicio mime obnoxia exiit.

Currunt igitur ad ppositum aliqua consideranda.
Primo de egressu animarū humanarū a corporibus
per sententiā mortis. Scō de recapitulis et locis ad
q̄ pducunt post egressū 7 de habitudinibus eorū. Tertio de ap
paritiōibus q̄ sūt ab aiat us exutis ad hoīes viuētes. Quarto
de expimētatiōibus q̄ sūt 7 cur veniūt illi spūs ad hoīes 7 quō
dispositos expedit illos eē q̄ expiri debēt illa. Quinto de ceremo
nijs pcedētib; ad istā expiētā. Sexto d' interrogatorijs ab aia
bustaciēdis. Septio quō cognosci valeāt si v̄e aut fice appa
reāt. Octauo quo sint executiōes faciēde si aliq̄ desiderāt a vi
uētibus. Et cōsiderādus ē aduētus 7 recessus eaz. Quātū ad
pmū sciēdū q̄ vt patz in quorū dā reuelatiōibus dolorosissima
ē sepatio aīe a corpe. Pā pena illa excedit oēs sedī penas licet
ab hoībus alijs nō sentiat. Lius primi ratio ē qz natalis appe
titus aīe ad corpus rūpit 7 violatio istī appetitus natuaralis
multū ē penalis sicut etiā in alterius morte scz vxoris aut filioꝝ
aut amicoꝝ dolor est grauis. Sicut legitur d' augustino cui vi
su fuit q̄ in morte sui cari amici mediū cordis ablatū fuit. Itz
qz anima ante infusione ius in corpus nūqz esse habuit sed in

Tractatus peroptimus de animabus exutis a corporibus ... Pataviensi :
[Johann Alakraw et Benedictum Mayr], 1482

16. století

- V roce 1480 vyšlo 8 000 knih v průměrném nákladu ca 200 kusů. Knihy se hromadily ve skladech, nenacházely kupce a tiskárny končily úpadkem
- Čas knihy jako přepychového předmětu skončil a z knihy se stal užitkový předmět
- V 16. století se zvyšuje nabídka knih na trhu, ale i poptávka po knihách
- Knihtisk ztrácel individuální umělecký charakter a do poloviny 16. století se transformoval na principech kolektivní práce
- Od 16. století platilo, že vznik tiskárny zakládalo privilegium panovníka, od 18. století koncese udělovaná nejvyšším státním orgánem (gubernium)

- **Renesanční kniha definitivně opouští od nápodoby rukopisů. Písmo nekopíruje kaligrafické předlohy, je konstruováno v souladu s možnostmi výroby kovové litery**